

1 ÚVOD

Již řadu let se Česká republika pravidelně zapojuje do mezinárodních šetření výsledků žáků, která poskytují důležitou externí zpětnou vazbu o výkonnosti české vzdělávací soustavy v mezinárodním srovnání. Jedním z nejdůležitějších šetření je šetření PISA (Programme for International Student Assessment), které každé tři roky sleduje úroveň patnáctiletých žáků ve čtenářských, matematických a přírodovědných dovednostech. Za přípravu, realizaci a vyhodnocení mezinárodních šetření v České republice odpovídá Česká školní inspekce, která příslušná zjištění vždy důsledně analyzuje a v rámci různě zaměřených sekundárních analýz se snaží identifikovat faktory a proměnné, které průběh vzdělávání i vzdělávací výsledky žáků ovlivňují¹.

Poslední cyklus šetření PISA byl realizován v roce 2018 a výsledky Česká školní inspekce představila prostřednictvím národní zprávy na konci roku 2019 (-zde-). První sekundární analýzu výsledků PISA 2018 Česká školní inspekce zpracovala a zveřejnila v únoru 2021 a tato analýza se zaměřovala na problematiku materiálních podmínek pro výuku žáků a na připravenost učitelů využívat informační a komunikační technologie při distanční výuce (-zde-). Další sekundární analýzu se zaměřením na výsledky žáků v PISA 2018 ve vztahu k rodinnému zázemí žáků, well-beingu, třídnímu klimatu, používání ICT a vnímání role učitele Česká školní inspekce zveřejnila na konci dubna 2021 (-zde-).

Nyní se Česká školní inspekce zaměřila na výsledky českých žáků v kontextu teorie **nastavení mysli**². Toto téma bylo na datech z mezinárodního šetření velkého rozsahu, jakým je PISA, podrobněji analyzováno vůbec poprvé, přičemž mezinárodní výsledky byly publikovány Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) ve spolupráci s nadací Yidan Prize na jaře 2021 ve zprávě s názvem *Sky's the Limit: Growth mindset, students, and schools in PISA* (-zde-). Publikace přináší řadu zajímavých zjištění upozorňujících na souvislost nastavení mysli se vzdělávacími výsledky žáků a Česká školní inspekce proto považuje za důležité, aby toto téma nebylo akcentováno pouze na mezinárodní úrovni, ale také na úrovni národní, s ohledem na specifika českého vzdělávacího systému.

V předkládané sekundární analýze tak Česká školní inspekce ilustruje, do jaké míry u českých žáků převažuje **růstové myšlení**³ a zda žáci s růstovým myšlením dosahují lepších výsledků ve čtenářských dovednostech ve srovnání s jejich vrstevníky s tzv. **fixním způsobem uvažování**⁴. Blíže se analýza zaměřuje také na socio-emoční charakteristiky žáků, které odrážejí způsob jejich uvažování a mohou být prediktory dobrých vzdělávacích výsledků (např. motivace, sebedůvěra, strach z neúspěchu, vzdělávací cíle, vnímaná hodnota školy), a pokusí se odpovědět i na otázku, zda žáci s růstovým myšlením pociťují vyšší míru celkové spokojenosti (tzv. well-being) a jaká je role učitelů v procesu posilování růstového myšlení u žáků.

1.1 Východiska

Růstové myšlení představuje koncept rozvíjený v posledních několika dekadách na poli psychologických a pedagogických věd. V ucelené podobě byl koncept představen americkou psycholožkou Carol S. Dweckovou, která ve své knize *Nastavení mysli: nová psychologie úspěchu aneb naučte se využít svůj potenciál*⁵ představuje, jaké dopady může mít právě nastavení mysli na učení žáků a studentů. Výchozí otázkou, kterou si Carol S. Dwecková klade, je, proč se některým lidem daří rozvíjet svůj potenciál lépe než jiným. Odpověď nachází ve způsobu, jakým lidé nahlízejí na své základní vlastnosti a na svoji schopnost tyto vlastnosti aktivně rozvíjet a kultivovat. Za tímto účelem Carol S. Dwecková zavádí pojmy **růstové** a **fixní myšlení**. Lidé disponující **růstovým myšlením** jsou přesvědčeni, že s vynaložením dostatečného úsilí a vytrvalosti může **každý jedinec cíleně zlepšovat svoje dovednosti, rozvíjet svůj talent a zvyšovat svůj potenciál**. Lidé s **fixním myšlením** naopak považují **základní vlastnosti jedince za vrozené a jednou provždy dané**⁶.

Převaha růstového nebo naopak fixního uvažování do značné míry určuje, jak žáci přistupují ke svému vzdělávání a k rozvoji své osobnosti. Pokud žák věří, že disponuje určitou mírou schopností a dovedností, které jsou mu dané a geneticky předurčené (a tím pádem limitované), bude obtížněji nalézat motivaci pro vytrvalé učení, zejména ve chvíli, kdy narazí na překážky. V centru jeho úsilí bude převládat snaha přesvědčit okolí o svých stávajících dovednostech, které se bude snažit demonstrovat na úkolech, v nichž si bude jistý (bude volit spíše snadnější úkoly).

¹ Veškeré analytické výstupy jsou k dispozici na www.csicr.cz.

² V orig. *Mindset*. V dokumentu je volně používán český překlad *nastavení mysli, způsob myšlení* či *způsob uvažování*.

³ V orig. *Growth Mindset*. V dokumentu je volně používán český překlad *růstové myšlení*.

⁴ V orig. *Fixed Mindset*. V dokumentu je volně používán český překlad *fixní způsob uvažování* nebo také *fixní myšlení*.

⁵ DWECK, Carol S. *Nastavení mysli: nová psychologie úspěchu aneb naučte se využít svůj potenciál*. Vydání první. V Brně: Jan Melvil Publishing, 2015. 303 stran. ISBN 9788087270752.

⁶ Uvažujeme-li duševní schopnosti jedince, hovoří C. Dwecková o tzv. *inteligentním nastavení mysli*, které je odrazem toho, jak lidé nahlízejí na svou inteligenci. Pokud se nastavení mysli týká konkrétních vlastností člověka, pak lze hovořit o tzv. *osobnostním nastavení mysli*.